

**Josep Valldoriola i els «Apuros del gramàtic hllatí»:
una mostra divertida de la vida dels seminaristes de Vic
durant el segle XIX'**

DAVID PRATS VIDAL
Institut de Llengua i Cultura Catalanes (Secció F. Eiximenis)

Lector, te dech advertir
que si gustas de tabola,
per eix fi podràs llegir
versos del Valldeoriola.¹

Abans d'anar al gra no em puc estar d'expressar la satisfacció que em produeix publicar aquest treball en un volum d'homenatge a en Modest Prats, a qui vaig conèixer com a professor ara fa tot just sis anys. Almenys en aquells moments, l'homenatjat tenia fama de professor estricte; per sort, però, no ho era tant com els professors que apareixen als «Apuros del gramàtic hllatí».

* * *

Durant el segle XIX els estudiants del seminari de Vic tenien diverses oportunitats per exercitar-se en l'art de la poesia i per posar a prova els seus coneixements de retòrica i gramàtica. Aquestes oportunitats eren prou variades i solien ser més aviat acadèmiques, com, per exemple, les

* Aquest treball s'ha beneficiat d'una beca de recerca de la Universitat de Girona (BR98/996). Agraïxo a l'Albert Rossich els consells i l'orientació, i a la Cristina Juher, les correccions i la lectura crítica. No cal dir que tots els errors que pugui haver-hi en aquest article són falta de l'autor. D'altra banda, en aquests moments Rosa Massegosa està preparant el seu treball de recerca, en el qual editarà i estudiarà a fons l'obra completa de Josep Valldoriola.

¹ Aquests versos apareixen transcrits a la contraportada del manuscrit que he anomenat *A* (vegeu més endavant l'apartat «Breu descripció de l'obra de Josep Valldoriola»).

activitats que l'Acadèmia del Cíngol de Sant Tomàs organitzava cada any per a lloar el patró dels estudiants, o les publicacions que el seminari mateix promovia amb motiu d'alguns fets assenyalats. Però aquestes oportunitats també podien tenir pretextos més populars, com és el cas dels pregons versificats —anomenats crides— que servien per anunciar la programació de les festes locals o, com el cas que ens interessa en aquest article: les composicions festives que circulaven manuscrites entre els mateixos estudiants.²

Tots aquests tipus de composicions que he descrit sumàriament representen un volum considerable de textos —en quantitat i en qualitat— que han de ser tinguts en compte per a una valoració justa i no reduccionista de la literatura catalana del segle XIX. És veritat que aquesta literatura es va difondre en uns ambients molt concrets i força reduïts; és veritat que gairebé tota la producció va circular manuscrita i que la poca que va passar per la impremta va sortir-ne amb una forma efimera: en plecs solts o com a llibrets petits de paper i tinta barats i amb tiratges reduïts. Però també és veritat que aquest ambient literari és el que van viure de joves personatges que més endavant serien claus per a la literatura catalana. D'altra banda, amb la incorporació d'un bon nombre de vigatans il·lustres als Jocs Florals de Barcelona,³ tot el cabal de referents culturals d'aquesta producció d'àmbit local es va incorporar també al moviment de la Renaixença.

Tal com es desprèn de la lectura dels quatre versos transcrits al principi d'aquest article, l'obra de Josep Valldoriola és una mostra clara d'aquella literatura jocosa que circulava manuscrita entre els estudiants del seminari. L'objectiu d'aquest treball és aportar alguna notícia més de la seva vida i donar a conèixer l'obra que més èxit va tenir entre els seus condeixebles.

Josep Valldoriola

Buscar referències de la vida de Josep Valldoriola és complicat. La primera dificultat és que els papers del Seminari de Vic d'aquest període

² El llibre de Miquel S. Salarich i Torrents, *La poesia vuitcentista a Osona*, Vic, 1989, conté molta informació sobre les crides (pp. 11-13) i sobre les activitats de l'Acadèmia del Cíngol de sant Tomàs (pp. 7-10). Per a les activitats promogudes pel seminari i per a altres activitats literàries pròpies de Vic, vegeu Miquel S. Salarich i Torrents, *Història del Círcol Literari de Vich*, Vic, 1962, pp. xvi-xvii.

³ Sobre la participació d'osonenca als Jocs Florals de Barcelona, vegeu Miquel S. Salarich i Torrents, ob. cit., pp. 45-80.

s'han perdut i, amb ells, és clar, les llistes dels alumnes i totes les dades que contenien. D'altra banda, a causa d'una mort prematura –segurament cap als vint anys– ens trobem que el període actiu d'en Valldoriola va ser molt breu. Així doncs, la primera referència que en tenim –per ordre cronològic– és una llista d'alumnes del Seminari de Vic, publicat al *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vic*,⁴ segons la qual l'any 1860 estava matriculat com a alumne extern al segon any de Teologia. L'altra notícia que en tenim en documents oficials fa referència al dia en què fou enterrat: segons el registre del cementiri de la ciutat de Vic, el dia 5 de juny de 1862.⁵

A part d'aquestes notícies podem llegir aquests dos textos de Jaume Collell, que, tot i que no tenen la credibilitat dels documents oficials, ens aporten alguna dada més sobre el personatge i ens ajuden a fer-nos una idea de l'èxit de les poesies de Josep Valldoriola:

Entre ls estudiants, aleshores, l'única musa que privava era la vallfogonesca, y en aquest ram de baixa literatura s'havia fet al Seminari molt cèlebre un estudiant que s deya Valldoriola. De mà en mà corrian les còpies dels seus versos y-s contava que al fi de curs lo tribunal d'exàmens, en compte de fer-li preguntes de teologia, li feren recitar alguna de ses composicions, com una titulada «Apuros del gramàtich llatí». Morí abans de rebre cap ordenació, aquell desgarbat Valldoriola, y ell fou lo darrer representant de la escola vallfogonina a Vich.⁶

⁴ «Suscripción de donativos voluntarios para alivio de las necesidades de la Santa Sede», *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vic*, 190 (20 de juny de 1860), pp. 384-406. En aquesta llista –se'n van publicar d'altres al mateix *BOEOV*– hi ha una relació dels noms i de les quantitats donades pel personal i l'alumnat del Seminari de Vic. També hi trobem molts dels seminaristes que apareixen als «Apuros»; l'any 1860, uns quants (com Francesc Abadal, Feliu Bruch, Francesc Onyós, etc.) eren companys de classe d'en Valldoriola.

⁵ Es tracta exactament del volum «Cementiri (1855-1875)», que es conserva a l'arxiu de l'Ajuntament de Vic. També hi figura el nom de qui va pagar les despeses de l'enterrament: Josep Clapés. Al mateix arxiu es conserven els índexs de l'obituari de l'any 1862. El volum sencer, però, s'ha perdut; una pèrdua lamentable, perquè, segons aquests índexs, al f. 41 hi havia registrada la mort de Josep Valldoriola i segurament hauríem pogut conèixer altres detalls d'ell, com la causa de la mort o el lloc de naixement. A la majoria d'entrades dels índexs hi ha recollits els dos cognoms del difunt, però en el cas que ens ocupa el secretari escriu una *N.* per indicar que el desconeixia.

Trobar aquestes dades a l'arxiu de l'Ajuntament de Vic sense l'ajuda de l'arxiver, Francesc de Rocafiguera, hauria estat del tot impossible.

⁶ Jaume Collell, *Del meu fadrinatge*, Vic, 1920, p. 82. Com podem veure, Collell –quan era gran– no apreciava gaire aquesta mena de poesia. Sobre la influència de

Y en tant predicament se tenia en nostres alhors literaris la tradició vallfogonesca, que en lo seminari era considerat quasi com un geni, y se li assegurava que fóra un segon Vicens Garcia, un tal Valldeoriola, que morí quan acabava ls cursos de Teologia, plangut de tothom, estudiants y catedràtics, perquè, además de bon versista, era un bon minyonàs que ho portava pintat a la cara. L'any que va morir, a l'acte de l'examen los seus catedràtics, en lloch de preguntar-li punts de la assignatura, li feren recitar versos, sobretot los que més fama tenian, que éran unes dècimes dels «Apuros del gramàtic hlatí». Tothom ne volia tenir còpia manuscrita, perquè no creyem que s'hagués may dat a la estampa ninguna composició d'en Valldeoriola.⁷

Breu descripció de l'obra de Josep Valldeoriola

La taula següent és un resum molt sintètic dels manuscrits que conec que contenen obres d'en Valldeoriola:⁸

	Lloc	Referència	Contingut
A	Vic	A. vigatans (poesia) Manuscrits	«Apuros»+40 composicions
B	Vic	Crides i sàtires (1759-1859)	«Apuros»+«Rural vida escolàstica»
C	Vic	A. vigatans (poesia) Manuscrits	«Apuros» (sense la introducció)
D	Vic	Miscel·lània manuscrita 5	Primera part dels «Apuros»
E	València	Arxiu de l'Aj. de València	«Apuros»+3 composicions

El manuscrit que conté més poesies atribuïbles a aquest autor és el que he anomenat *A* i que es conserva sense catalogar a la Biblioteca del Museu Episcopal de Vic (BMEV),⁹ en una capsa de la sala de lectura que porta el títol de «Autors vigatans (Poesia). Manuscrits». En aquesta mateixa capsa també hi trobem un petit manuscrit en octau que he anomenat *C*.

A consta de setze folis de paper en quart més un altre de paper més gruixut de color marró que fa de coberta, tots ells relligats amb fil pel

Vicent Garcia durant el segle XIX, veg. Albert Rossich, «Les arrels literàries de Verdaguier», *Ausa*, XVII, 136 (1996), pp. 47-49.

⁷ Jaume Collell, «In illo tempore...», pròleg a Jacint Verdaguier, *Dos màrtirs de ma patria, o sia, Lluçia y Marcià. Poema en dos cants*, Vic, 1907, p. xi. Reproduït també a Ricard Torrents, ed., Jacint Verdaguier, *Dos màrtirs de ma pàtria, o siga, Lluçia i Marcià*, Vic, 1995, pp. 261-277.

⁸ Les dades d'aquest quadre volen ser una guia que ajudi a identificar ràpidament els manuscrits. La lletra de la primera columna és la sigla que utilitzaré per referir-me als manuscrits de forma abreujada. A la columna *Contingut* hi ha un resum de les composicions que recull cada testimoni.

⁹ He d'agrair l'interès i l'ajuda inestimable del personal de la BMEV, sobretot de la Ignàsia, d'en Ramon Ordeig, d'en Rafael Ginebra i de Mn. Miquel dels S. Gros.

l·lom i escrits en posició vertical. Al recto del primer foli trobem tres escrits de mans i èpoques diferents que donen dades sobre Valldoriola, sobre Joan Casadessús —el compilador d'aquest llibret— i sobre el primer propietari del quadern. El primer text començant per dalt està escrit amb llapis i sembla que és el més modern; parla de l'autor, però no ens aporta cap dada nova.¹⁰

La segona nota està signada per Joan Casadesús, que és el compilador i copista de totes les poesies d'aquest lligall i que, per cert, l'any 1860 era company de classe de l'autor. El text és determinant per identificar quines composicions pertanyen a Josep Valldoriola i per conèixer almenys una de les intervencions del copista:

Advertència: Todas las següents poesias són de mon condeixeble J. Valdeoriola, a excepció de las que estan antes de la titulada «Elogis del poble de Sant Hipòlit», tampoch no és de dit autor la que porta per títol «*Hilare epigramma ad Iesum recenter natum*». Per semblar-me algun tant obscur lo sentit en alguns passatges li he posat algunas notas, a més de las que ja estában posadas per lo mateix Valdeoriola.

El darrer text és una referència biogràfica de mossèn Joan Casadessús feta per Joan Serra i Vilaró, que fou qui heretà el manuscrit.

Seguint les indicacions de mossèn Casadessús podem atribuir a en Valldoriola un total de quaranta-una composicions —comptant-hi els «Apuros del gramàtich llatí», però no els quatre versos de la contraportada—, que sumen uns 2.285 versos. Una producció prou extensa per una vida tan breu.

A és l'únic manuscrit fet amb voluntat compiladora, és a dir, que no busca difondre el text entre els estudiants del seminari, sinó que pretén agrupar l'obra de Josep Valldoriola i preservar-la per al futur. A part de la voluntat explícita de mossèn Casadessús de salvar el manuscrit de l'oblit llegant-lo a Joan Serra, veiem que A té unes diferències formals amb els altres testimonis més divulgatius: recull un nombre important de poesies sota una forma homogènia; és una còpia acurada amb cal·ligrafia clara i distribució ordenada de les composicions; no hi falten versos; no hi ha

¹⁰ «Josep Valldoriola, estudiant, consta ja en els *Villancicos de l'Acadèmia de Sant Tomàs* a l'any 1863 catalogat entre els difunts. El canonge Collell en el pròleg a *Dos màrtirs de ma pàtria* de Verdager pàg. XI diu que morí quan acabava els cursos de Teologia y del que diu sembla dependre's que morí en 1862». A la BMEV hi ha una capsa amb el títol «Villancicos» que conté fulls solts de diversos anys des de final del segle XVIII fins a principi del XX; malauradament, el dels «Villancicos» de l'any 1863 no s'ha conservat.

errors en els mots en rima, i els textos llatins són tan correctes com han de ser.

C és l'altre manuscrit que es conserva en aquesta mateixa capsula i és una llibreta en octau amb uns dibuixos molt infantils al verso del darrer full. Recull una còpia sencera dels «Apuros» –parts I i II–, però sense la introducció. El copista d'aquest manuscrit es pren una llibertat particular: canvia molts dels cognoms dels protagonistes i en alguns casos, amb aquests canvis, desfà la rima.

També a la sala de lectura de la BMEV dins de la carpeta «Crides i sàtires (1759-1859)» hi ha un altre manuscrit, *B*, que és un quadern relligat de sis folis més un altre que li fa de coberta i que porta el segell del Bisbat de Vic. Les composicions recollides en aquest testimoni són dues. En primer lloc, una còpia sencera dels «Apuros» i, en segon lloc, una còpia de «La rural vida escolàstica». *A* també recull aquesta darrera composició –formada per cinc quartets d'heptasíl·labs *abba*–, que fa una paròdia de la vida dels estudiants que vivien fent de mestres en els masos de la rodalia de Vic.

Dins del volum titulat «Miscel·lània manuscrita número 5» –que també es conserva sense catalogar a la sala de lectura de la BMEV– hi ha els quatre folis que he anomenat *D*. Aquest testimoni només conté la primera part dels «Apuros» sense la introducció, i és una còpia que omet algun vers, que té moltes correccions i està transcrita amb una cal·ligrafia poc acurada.

Finalment, tenim documentat un darrer testimoni, *E*, que es conserva a l'Arxiu Municipal de la ciutat de València¹¹ i que conté les dues parts dels «Apuros» i tres composicions més.

Després d'un primer estudi d'aquests testimonis ens adonem que entre ells no hi ha ni errors rellevants ni variants significatives. Les variants lingüístiques –morfològiques o sintàctiques– tampoc són rellevants, com era d'esperar, perquè tots els copistes devien ser originaris de la plana de Vic. D'altra banda, allò que observem més sovint són diferències en l'ortografia atribuïbles o bé a la manca de criteri dels joves estudiants, o bé al fet que en aquell moment no hi havia una normativa clarament establerta.¹² De fet, és normal que hi hagi tanta homogeneïtat entre els

¹¹ Fons Serrano Morales núm. 6781. Poesias valencianas, núm. 2. Dec la notícia d'aquest manuscrit i del ms. *B* a l'Albert Rossich, que m'ha cedit amablement totes les dades que tinc d'aquest testimoni.

¹² Dos exemples de diferències ortogràfiques extrets dels «Apuros»: a) v. 65 *compascio A*, *compassió D b)* v. 70 *cuasi A*, *casi C*.

testimonis, perquè hem de suposar que totes les còpies es van fer amb molt poca diferència de temps i que els copistes coneixien molt bé l'entorn de l'autor i les referències de l'obra.

Fent un cop d'ull per sobre a les composicions que atribuïm a Josep Valldoriola ens adonem de seguida que la forma estròfica que predomina és la dècima, que, segons Jaume Collell, «era·l metre obligat dels versistes vigatans»¹³ –d'aquest gènere, és clar. La forma d'aquestes dècimes és la mateixa que s'havia fet servir durant els segles XVII i XVIII: versos heptasil·labs amb rima consonant *abbaaccddc*. També hi trobem un gran nombre de poesies compostes en quartets d'heptasil·labs de rima consonant *abba*.

Hi ha dues composicions que criden l'atenció perquè podem datar-les amb força exactitud i perquè ens donen una idea del tipus de temes que interessaven als autors com Valldoriola. Es tracta d'una dècima, «Viva, viva lo Puigllat», i d'una oda en castellà, «Y dejas amoroso», que és l'única mostra d'aquesta estrofa i l'única íntegrament en castellà. Ambdues composicions tenen el mateix pretext: celebrar que el fins aleshores rector del seminari, Marià Puigllat Amigó,¹⁴ fou nomenat bisbe de Lleida. Sabent que Puigllat va marxar cap a Lleida l'any 1862 i que en Valldoriola va morir el juny del mateix any, podem delimitar amb prou exactitud el període de redacció d'aquestes dues poesies.

Pel que fa al tema de les composicions, els «Apuros» mateix i la quarteta que encapçala aquest article són un bon exemple. Tots els poemes tenen aquest mateix to burleta i el tema més tractat és precisament la vida i les vicissituds de l'estudiant del seminari.¹⁵ Un altre tret característic de les composicions d'en Valldoriola és que l'autor/narrador se situa en un punt molt proper a l'acció que narra i en molts casos apareix la primera persona explicant anècdotes personals, com per exemple en els vv. 123-142 dels «Apuros». Sovint va més enllà i se cita a si mateix, com en aquestes dues quartetes:

¹³ J. Collell, «In illo tempore...», ob. cit., p. IX.

¹⁴ M. Puigllat Amigó va ser una peça clau per a la modernització del Seminari de Vic. Per a més detalls, veg. Ignasi Roviró Alemany, *Diccionari de filòsofs, teòlegs i mestres del Seminari de Vic (1749-1968)*, Vic, 2000, pp. 242-246.

¹⁵ Els dos aspectes de la vida de l'estudiant que més li interessaven són, d'una banda, els exàmens i els càstigs que rebien els alumnes –com als «Apuros» i a «Gran tropell de A+B en la classe de matemàtiques»–, i de l'altra, la vida de l'estudiant com a professor de mainada en cases de pagès –tractat almenys en cinc composicions més. Alhora, aquest tema apareix en un parell de dècimes dels «Apuros» (vv. 273-292).

Aludeix a què anan-se'n a sofrir uns exàmens en un dia que plubia un poch, passant pel carrer de Gurb, sentí que algú deya: "Jo li daria vola¹⁶ a aquest que va a l'aula ab aqueix temps"

Aquí hi ha hagut una maula
que diu que vol donar vola
a Joseph Valldeoriola
perquè se'n va ab pluja a l'aula.

Si jo sapigués qui fos,
li besaria las mans
y, com la vola és pels cans,
diria: "menjau-la vós".

Els «Apuros del gramàtich llatí»

Valldoriola va escriure aquest poema entre 1854 i 1859, quan era poc més que un adolescent. Podem fer aquesta afirmació si ens fixem en dos dels catedràtics que l'autor satiritza des dels versos dels «Apuros»: mossèn Francesc Arqués i Claris, i mossèn Jacint Torrents. El primer va ser catedràtic de gramàtica llatina al Seminari de Vic des de 1854 fins a 1870:¹⁷ 1854 és, doncs, la data *a quo*. Pel que fa al segon, l'últim any en què mossèn Torrents apareix com a catedràtic de llatinitat és l'any 1859,¹⁸ cosa que ens permet fixar la data *ad quem* al 1859.

Composar versos sobre les tribulacions dels estudiants era freqüent entre els alumnes del seminari. En aquest sentit podem retreure uns quants exemples: el primer –si fem una ordenació cronològica–, és Marià

¹⁶ Bola: pilot de menjar metzinós que tiren als animals per matar-los (DCVB).

¹⁷ Veg. Roviró, ob. cit., p. 116.

¹⁸ Cada any, al primer número del *BOEOV* hi ha una llista de tot el personal acadèmic del seminari; a continuació referencio el darrer número en què apareix Mn. Jacint Torrents: *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vich*, 139 i 140 (10 i 20 de gener de 1859), p. 89. Jaume Collell –acabat d'arribar al seminari– també quedà impressionat per la severitat pedagògica de Mn. Torrents. Ho podem llegir en aquest fragment extret de Jaume Collell i Bancells, *Memòries d'un noi de Vic*, Vich, 1908, pp. 22-23: «Als primers dias ni hi cabiam [a les aules del seminari], perquè jo crech que passàvan de 140 los matriculats, però molt aviat se feu l'espurgada, perquè'l catedràtich que'ns va pendre pel seu compte y'ns va ensenyar tots los tres anys de llatinitat, era un tal mossèn Jacinto Torrents, home de temperament sanguini, que fàcilment perdia la paciència. Per donar revessos y clatellades, és l'home que jo he conegut més prompte y de mà més trencada». Val la pena llegir l'episodi sencer per fer-se una idea de la metodologia de Mn. Torrents i del trauma que tenien els estudiants. Hi ha una edició facsímil més accessible: J. Collell i Bancells, *Memòries d'un noi de Vic*, Vic, 1996.

Torrent i Vinyes, l'autor de «La Musa vigatana». Torrent i Vinyes va passar els primers anys de la seva vida (1779-1803) a Vic, i va estudiar al seminari. Entre els poemes de «La Musa vigatana» que pertanyen a aquesta època n'hi ha molts que estan dedicats a la vida del seminarista: picabaralles entre companys, entremaliadures, el tràngol dels exàmens, o la fèrria disciplina del seminari.¹⁹ També podem parlar de dos exemples que tenen com a pretext la decisió d'obligar els estudiants a vestir amb el barret de tres puntes (1863). Un és una tirallonga de dècimes d'un tal Andreu Garriga titulada «Entussiasme d'un estudiant per la cresta»²⁰ i l'altre és una dècima d'«Als estudiants: recepta» de Jacint Verdaguer, que feia així:

Si has de portar mesuró,
tria'l dels més arrogants:
si pot ser de tres quartants,
no siga de quartaró.
Siga llarch, ample y rodó,
si acàs a de ser tricorni,
y si per cas «capricorni»
te crida algun pelacanya,
apreta-li un cop de banya
y deixa'l sens nas o borni.²¹

¹⁹ Vg. Roger Vilà Padró, *La Musa vigatana de Marià Torrent i Vinyes*, Treball de recerca inèdit dirigit per Albert Rossich, Universitat de Girona, Girona, 2001. Com a exemple, vegeu aquestes dècimes (pp. 83-84); la primera la hi dedica, després d'una malifeta, un condeixeble del seminari, i la segona és la resposta de m. Torrent i Vinyes [Bua: mal, dolor (DCVB)]:

I Cregues que me'n só alegrat
quan m'han dit que ja cres fora
de tenir una mala hora,
de vèurer-te ja examinat,
perquè com han sospitat
que la seqüència era tua
t'haurien fet una bua
que no podries pair;
mes ara sí que els pots dir
que et facin un nu a la cua.

II Tens raó que ara m'escapo
de tenir un rato mal,
pués, trobant-me ja a Moral,
a tals exàmens no atrapo;
mes no puc jo ser tan guapo
de di'ts que em nuïn la cua;
ans bé, en la presència sua,
valdrà més que els la remeni,
perquè, si acàs mai m'ordeni,
no em fessen llavors la bua.

²⁰ Se'n pot llegir la primera dècima a Jaume Collell, «In illo tempore...», ob. cit., p. VIII.

²¹ Narcís Garolera, ed., *Poesies juvenils i inèdites de Jacint Verdaguer*, Vic, 1996, p. 214, vv. 151-160. Verdaguer també va escriure una lletra contra un catedràtic que

Tots sabem prou bé que els estudiants pateixen quan han de passar pels exàmens, i els seminaristes de mitjan segle XIX no n'eren pas una excepció. Vegem com a exemple aquest testimoni de Jaume Collell, que ens mostra tot un Verdaguer traumatitzat per l'experiència. A més, aquest fragment reproduïx una escena que Valldoriola retrata també a la darrera dècima dels «Apuros» (vv. 543-552):

Ve l'hora crítica: surt lo Dr. Serra a llegir les notes al replà de l'escala de Teologia, hont estàvam aflotonats els estudiants, y a l'arribar a la V de la llista del segon any, feu ressonar un «Verdaguer, *suspensus*», que fins puch dir que fou pronunciat ab un cert retintín que acabà d'agrejar lo mal trago.²²

A aquest patiment connatural dels estudiants de tots els temps hem d'afegir-hi l'estricta normativa que des del 1858 regia el comportament dels seminaristes de Vic. Aquestes normes, que suposem que sovint s'aplicaven amb rigor, havien de servir per a «preservarlos [*als seminaristes*] de los frecuentes peligros del mundo e inclinarlos a la virtud y formar en ellos un espíritu verdaderamente eclesiástico».²³ Com hem vist en els textos de Collell i pel que es pot deduir de la quantitat de còpies dels «Apuros» que tenim documentades, aquest poema va tenir molta difusió dintre del seminari. No és gens estrany tot aquest èxit perquè, com també hem vist, els estudiants estaven acostumats a cantar i difondre les seves pròpies desventures. D'altra banda, transcriure i difondre clandestinament obres d'aquest tipus devia ser l'únic acte de rebel·lió que es podien permetre els soferts estudiants d'aquella època. Finalment, no podem deixar d'atribuir una part d'aquest èxit a la facilitat versificadora d'en

l'any 1865 el va suspendre de Teologia. Ho recull Valeri Serra i Boldú, *Biografia de Mossèn Jacinto Verdaguer*, Barcelona, 1924, p. 42:

Suspensus sense forca,
penjat com ara estic,
sí que me'n ric.
El que fóra una apretura
per les pobres barres meves,
que cap per·vall em pengessin
com forc de cebes,
mes, penjat com ara estic,
sí que me'n ric.

²² J. Collell, «In illo tempore...», ob. cit., p. XIX.

²³ *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vich*, 127 (10 de setembre de 1858), pp. 121-122.

Valldoriola, a la seva gràcia a l'hora de barrejar català llatí i castellà, i a l'habilitat que tenia per trobar el costat graciós de la vida quotidiana de l'estudiant i convertir en acudit cada tema que tractava.²⁴

Apuros del gramàtich llatí

Al crítich lector

- Quant, lector, en un cartell
 llegeixes cosas estranyas,
 si las conta un pelacanyas
 4 no dones crèdit a ell.
- Jo meresch ser tant cregut,
 si no més, que'l gran Isop,
 pués dich que só filosof,
 8 si bé que filo gruixut.
- Mes, de què'm reprens, lector?
 De que'm fingesca gramàtich?
 Deixa't de ser tant llunàtich:
 12 Virgili's fingí pastor.
- Eix vers no val una malla,
 en est fàltan dos assents;
 però, home, ¿que no sents
 16 que jo esclafesch la rialla?

²⁴ Per a l'edició del text m'he basat en el ms. A, que, com he dit quan descrivia els manuscrits, és el més ben copiat i el que ofereix més garanties de rigor. Així i tot, hi ha alguns errors evidents, que, amb la prescriptiva indicació a peu de pàgina, he esmenat ope ingenii o a partir dels altres manuscrits. Per a presentar el text dels «Apuros» —i de tots els altres textos que edito en aquest article— només he intervingut en l'accentuació, que he regularitzat segons els criteris de la normativa actual; en la puntuació, per tal de facilitar-ne la lectura, i, finalment, en la separació de paraules, apostrofant també segons la normativa actual i indicant amb un punt volat les elisions que avui no tenen representació gràfica. D'altra banda, les notes que ja eren al manuscrit les he assenyalades amb la marca [*N. del ms.*]; per defecte, les que no estan marcades són meves, i tenen l'objectiu de facilitar la comprensió del text.

6 Job A. Amb aquesta lliçó el vers era hipomètric i he recuperat aquesta altra de B, que fins i tot fa més sentit.

Lo vers en què ton criteri
 hi notará algun defecte,
 deus tenir-li més respecte,
 20 puig inclourà algun misteri.

 Y aixís, no vulgas discórrer
 ni en va donar-te torment:
 llegeix los versos rient
 24 y lo demás deixa córrer.

 Llegeix rient, lector, dich,
 puig, si vols viurer tranquil
 y evitar congoixas mil,
 28 fes com jo, que de tot rich.

 Pués si poch temps podem viurer,
 puig breus nostres dias són,
 alomenos de aquest món
 32 ne traguem un fart de riurer.

Vale.

Part primera

Del gramàtich los tropells
 ab brevedat descriuré;
 tals com són los contaré,
 pués estich passant per ells.
 37 Ja sé que dihuen los vells
 que·ls mestres se han amansat,
 mes, llam que·ls hagués errat!,
 quant aplican la indulgència,
 jo sé bé per experiència
 42 que se'n surt ben masegat.

 Diran que està prohibit
 aquell càstich rigurós,
 indecent y vergonyós,

13 Malla: moneda ínfima, de valor de mig diner. [...] No valer una malla: ésser una cosa inútil, mancada de tota valor (DCVB).

- entre ls vells tant repetit.
 47 Confesso que està abolit,
 però, batua radell!,
 ja nos passen al burdell
 ab la ceca paletada,
 a més, cruix tal bofetada
 52 que ns cuida llevar la pell.
 Si'l pare, batua res!,
 me donés tantas pesetas
 com lo professor catxetas,
 seria jo un rich marquès.
 57 Quant està algun tant encès,
 ab quina ràbia las venta!,
 vivadell!, sembla que renta.
 Divendres, ab un moment,
 sols per errar un *habent*,
 62 me'n va donar més de trenta.
 Digne de compasció
 és lo infortunat gramàtich
 quant devant del catedràtich
 està fent una oració,
 67 ple de susto lo minyó,
 cuasi lo aliento li falta.
 «*Illud turris erat alta*»
 va dihent tot tremolant,
 però, pobre estudiant!,
 72 ja té vermella la galta.
 Ara se segueix Perés,
 el qual, vehent tant rigor,
 és tant gran lo seu temor
 que no sab de quin món és.

48 Radell: eufemisme de redéu (DCVB).

49 Enviar al bordell o tirar al bordell: enviar a mal viatge. Ves-te'n al bordell: ho diuen per engegar algú que fa nosa (DCVB).

50 Segurament es refereix als cops rebuts amb la paleta: regle de fusta ab què certs mestres d'escola peguen damunt la mà dels nois per castigar-los (DCVB).

69 *Illud* (neutre) determina *turris* (femení), hauria de ser *Illa*: d'aquí el càstig.

- 77 De agonias està pres:
Mireu-lo, pobret, com sua!
–*Cum arbor non essent tua...*–
Pataflast! –Gran animal,
Per què *essent* en plural?
- 82 Cap de ruch! Vamos, a cua–.
- Lo següent, Pau Gironella,
Està ja fora de si,
Pués mirant a son vehí
Ha ben perdut la cistella.
- 87 Estant aixís en capella
Arriba la fatal hora.
«*Mulier qui sunt decora...*»
Ja'l tenen per las orellas,
li fan veurer las estrellas
y a capbussons surt a fora.
- 92 Lo muribundo Duran
ni lo seu company coneix,
si lo mestre ho adverteix
dissimularà algun tant;
- 97 li pertoca fer un an:
–*Cum nos divites essemus,*

79 'Com que l'arbre no és teu...'.
82 cua: "estudiant poc sempre scràs la cua de la classe" (DCVB, s.v.). Suposem que l'estudiant, després d'aquest error flagrant, pateix la humiliació d'ocupar la darrera fila de l'aula. És el moment d'agrair a la Mariàngela Vilallonga la seva ajuda a l'hora d'interpretar els textos en llatí; afortunadament per a mi, els seus mètodes pedagògics no tenen res a veure amb els dels professors d'en Valldoriola.

86 Perdre la cistella: perdre la paciència, la serenitat davant les provocacions (DCVB).
87 Estar en capella: estar un reu instal·lat en la capella de la presó, per rebre els auxilis espirituals, durant les deu hores anteriors a l'execució. Metafòric, estar molt pròxim a un succés greu o molt important pel qui ha d'intervenir o l'ha de sofrir (DCVB).

89 Aquí l'error és que *mulier* és femení i *qui* masculí, hauria de ser *mulier quae est decora* 'la dona que és decorosa...'.
97 An o ant (als vv. 363-367) és una paraula que no he trobat documentada enlloc, per tant, deu tractar-se d'una forma argòtica. Pel context sembla referir-se a alguna mena d'oració o construcció que els estudiants havien de traduir.

98-99 'Quan nosaltres siguem rics, hem d'afavorir el pobre'. Aquí l'error és posar *pauper* en nominatiu, en lloc del datiu *pauperi*.

- pauper favere devemus.*
 –*Pauperi!*, ruch acabat!,
 muda·l verb determinat,
 102 sembla que has perdut l'oremus–.
- Ara lo pobre Torrent
 ha de passar per lo apuro:
 infelís, jo te asseguro
 que·n surtiràs ben calent.
 107 Ja tremolant va dihent:
 –*Peccatores debent flere*
si vult gloriam obtinere.
 –Sentiu?, «*peccatores... vult*»,
 eix error sí que és ocult–.
- 112 Ja antona·l psalm *Miserere*.
 Quant entra mosèn Maurici,
 si porta lo casquet tort,
 ah rallam, que apreta fort!,
 sembla·l dia del judici.
- 117 Tots estam ab gran desfici:
 uns plorant saltan la escala,
 altres correm per la sala,
 venint-nos ell al darrera
 movent grossa petadera,
 122 aplanant-nos la mangala.
- Lo meu avi sol contar
 que quant ell estudiaba
 dos o tres dias estaba
 que no·s podia assentar,
 127 mes jo li puch contestar
 que si·m vol mirar la esquena
 trobarà mitja dotsena
 de vermellons com la mà
 que cerca dos mesos ha

108-110 'Els pecadors han de plorar si volen aconseguir la glòria'. Amb un *peccatores* en plural el verb hauria d'haver estat *volunt*.

122 Mangala: bastó d'autoritat o de passeig. Metafòric: Subjugar, abaixar la voluntat d'aigú (DCVB).

- 132 que-m dónan bastanta pena.
 Fins pretenen alguns vells
 que nostre càstich ara és
 sombra molt leve només
 de lo que patiren ells.
- 137 Se m'adrèssan los cabells
 a l'oir tal disbarat.
 Digas-me, vell obstinat,
 si és una leve sombra
 a colps de mànechs de escombra
- 142 estar jo tant mal posat?
 Un meu condeixeble, Fons,
 ha de anar tot jeperut
 per haber deixat un *ut*
 fent un dia oracions.
- 147 Se'n tròban a milions
 com aqueix estudiant!
 Y si lo pobre Masgran
 la cama sempre li flaca,
 li ve de un fort colp de estaca
- 152 perquè erraba un concertant.
 De què li prové ser lero
 al desgraciat Terradas?
 De un jaquet de bofetadas
 per no saber lo verb *fero*.
- 157 Habent pres Homs *sum* per *ero*,
 tingué que fer llit vuit dias.
 Y si lo pobre Garcias
 porta lo cap envenat,
 li ve de un punt intricat
- 162 de la història de Tobias.
 Allí veix Jaume Vernils,
 Pere Valls i Josep Serra
 que van de morros a terra
 per los fumuts verbs servils:
- 167 com eixos n'hi han a mils.
 Y si veyeu a Obradors

- en lo banch dels regidors
 ab unas mans com un bot,
 tot li ve, pobre xicot,
 172 dels maleïts verbs senyors.
- Dias passats, a Calip,
 junt ab altre miserable,
 lo mestre·ls passà al diable
 fent un *aut* per particip.
 177 Quant de pagar·los fou tip,
 Calip y son company Colls
 se postraren de genolls
 y perdó li demanàban.
 182 Viva liàstima!, semblàban
 dos pregadéus de rostolls.
- Fes, Déu, que la autoritat,
 oint los nostres clamors,
 prohibís als profesors
 usar així ab crueltat.
 187 Ells diuhen, és veritat:
*«Cum ferro dat fruges humus,
 evanescent sicut fumus;*
 per los bruts és lo bastó,
 mes los dotats de raó
 192 *ad majora nati sumus»*.

Part segona

Los tropells de l'estudiant
 aquí acabàban, lector,

175 Passar al diable: enviar al diable (DCVB).

176 *Aut* és una conjunció disjuntiva.

177 Pagar·los: llegiu pegar·los.

188-189 'Quan la terra dóna fruits amb la rella, s'esvaeixen com el fum'.

190 Brut: grosser, mancat de poliment (DCVB).

192 'Hem nascut per fer coses més importants'. Aquests cinc versos es poden interpretar com una justificació dels adults - dedicats a quefers més elevats - per poder estovar els joves, que són inconstants i poc instruits.

- mes volgué un festiu rector
que·ls anàs continuant.
- 197 Me manà pintar lo gran
dia de cuchs i temors,
dia de llanto i de plors,
dia que mosèn Arqués
diuhen que l'estima més
- 202 que dos mil festas majors.
Des de que·l curs principia,
ja comensa el catedràtich
a fer memòria al gramàtich
de aqueix tant terrible dia.
- 207 Jugaba Bruch ab Badia
y·ls digué mosèn Torrens:
«Ara os deixaré calents,
y en aquell dia de dol
dels primers de juliol
- 212 a tots vos tindrè presents».
Feya aquesta oració:
–«*Vis esse liber a bruxis?*,
faciebis signum crucis»–,
un tal Joan Garrigó.
- 217 Lo mestre fet un lleó,
diu: –*Bruxis y faciebis?*
Tu nunc catxetas habebis,
y en lo dia que ve prompte
de haber de donar compte
- 222 *non inultus remanebis*–.

200 [N. del ms.] Catedràtich de gramàtica.

208 [N. del ms.] També, catedràtich de dita facultat.

214-215 'Vols alliberar-te de la vara? Fes el senyal de la creu'.

218 *bruxis* no existeix, l'alumne hauria d'haver escrit *bruxis* 'boix' que, per extensió, he traduït per 'vara'. També s'equivoca amb *faciebis* (futur) que hauria d'haver conjugat en imperatiu *face*.

219 Amb la catalanada 'catxetas' que formalment és igual que un acusatiu, traduïm: 'ara t'enduràs catxetes'.

222 'no passaràs sense càstig'.

- A aqueix dia espantós
 tot l'any se fan alusions,
 claras y evidens rahons
 de quant deu ser horrorós.
- 227 Pensant ab ell, digué Onyós,
 estant en l'hort sota parras:
 «Qui escaparà de tas garras?»,
 y a no ser sa tia Eulària
 es tira a la necessària,
- 232 que's trancaba coll y barras.
- Aqueixos mals i molts més
 causa eix dia quant és lluny,
 mes venint lo mes de juny
 causa estragos en excés.
- 237 En lo juny morí Perés
 de tant plorar reventat,
 també va morir Serrat
 y, quant desbariejaba,
 sempre de exàmens parlaba,
- 242 cridant: «Seré reprovat!»
- Als primers de juny Riera
 ja's posaba a tremolar,
 com que va haber de penjar
 los llibres a la figuera.
- 247 Y si en dit mes lo Segrera
 ve a la aula com las granotas,
 a saber, de quatre potas;

228 [*N. del m.*] Estudiaba la llissó.

231 Al ms. llegim «'s tira». Aquest apòstrof no marca pas una elisió -la sil·laba fa falta per al còmput-, sinó que posa de manifest la reticència de l'autor a escriure la forma 'es', pròpia aleshores de la llengua parlada, en lloc de la forma 'se' avalada per la tradició literària. Vegeu un cas semblant al v. 472. Necessària: latrina (DCVB).

232 [*N. del ms.*] Era bastant fonda.

242 Reprovar: no concedir l'aprovat en un examen (DCVB).

246 Deixar els estudis. Jaume Collell, parlant del disgust de Verdaguer després del *suspensus* en Teologia, diu: «n'hi havia que l'empenyían a marxar de Vich y fins a penjar, com se sol dir, los hàbits a la figuera», J. Collell, «In Illo tempore...», ob. cit., p. XXIII.

249 [*N. del ms.*] De debilitat.

- diu que és perquè la ha pagada,
 que no vol sinó arengada
 252 fins que ns hàjan dit las notas.
- En eix mes també han mort Pon,
 Vilarrasa y Montagut,
 y un altre de molt gruixut
 257 que li dèyam don Cimon.
 Està molt mal Campbrodon,
 però Robira y Bertran,
 ells sí que tíran bon plan
 per a ser de exàmens llibres:
 262 diu que cremaran los llibres
 en lo foch de Sant Joan.
- Ne tenim un ja de edat
 que'l ximplet Bach li diu pare;
 és un dels que he vist fins ara
 que està més espatarrat.
 267 Per ríurer li digué Prat:
 «Enguany repròban als avis,
 tu ho est: *carbasam menjabis*».
 Oint això desmayà,
 però Prat lo retornà
 272 posant-li vinagre als llavis.
- Un altre que's diu Pau Gralla
 –mes jo li dich arxipreste–,
 que se està per senyor mestre
 a can Barrina de Malla,
 277 no vol passar la canalla
 fins que sia examinat.

250 Pot venir de l'expressió 'anar a pagar el sastre': anar a evaquar el ventre (DCVB).

253 han] ha *A*.

269 'Menjaràs carbassa', veiem com torna a fer servir una paraula catalana declinada macarrònicament en llatí.

277 Passar la lliçó a un alumne: fer-li recitar, ensenyar-li. Per extensió, passar algú: ensenyar-li la lliçó (DCVB).

- Lo vell endemoniat
li diu: «Mestre, ten-te compte,
passa'm la canalla prompte.
282 Per això-t crio, malvat!».
- Lo mateix passà a Canuda,
qu'és mestre de can Pasixota,
tot lo dia lo alborota
una vella reganyuda,
287 ay, que ho és de rafumuda!
Li diu: «Mestre cap de toro!,
¿que si penseu que jo ignoro
que no passas la Maria?...
Si succeix cap més dia,
292 ja no-t coch més blat de moro».
- Per fi, se encontra plantada
—últim senyal del gran dia—
devant la secretaria
una grossa paperada.
297 Diu aixís compendiada:
*«La matrícula está abierta,
todo alumno pues advierta
que si hasta al día tercero
no ha venido con dinero
302 se le cerrará la puerta».*
- A l'instant per los carrers
molts gramàtichs van voltan
per vèurer si encontraran
algú que·ls deixi diners.
307 Eixos sí que són quefers,
però a los qui fan lo favor,
gràcias al senyor rector,
de fer-nos rabaixa o gratis
numquam laudabimus satis
312 a nostre benefactor.

308 però a los] però los A.

311 'mai lloarem prou'

- Ja arriba'l dia fatal
de aqueix judici trement
y se'ns mana en continent
acudir al tribunal.
- 317 Oh!, Déu etern e immortal,
calmeu dels jutges la ira,
aquell del mitg que ara'm mira
sembla'l Goliat famós.
Vina, David valerós,
322 desplomba'l de la cadira!
- Al que seu al seu costat,
que ha semblat sempre un butxí,
mirau-lo posat allí,
també sembla Pons Pilat.
- 327 Tant que ab mi te has esbafat,
profesor insoportable
—pués jo porto, és inegable,
més bastó que una somera—,
y encara'm portas quimera,
332 catedràtich del diable?
- Ja tòcan la campaneta.
—Abadal, ets mort o viu?
Tu, Bruch, escolta què diu.
—Ay!, demana la secreta.
- 337 —Infelís!, bona la has feta.
Entra per ell tu, Badia.
—Ay què desditxa la mia!,
pregueu per mi, germanets,
en nom de Déu, amiguets,
342 y de la Verge Maria—.
- Mentres Subirax lo exorta
«Badia, ánimo y fora;
eix congrés cap se'n debora»,
va entrar y tanca la porta.
- 347 Entretant va a agoytar Horta

- per lo forat de la clau
y, fent-ho també Tubau,
digueren: «Que va de malas!,
com xiulan per dins las balas!
352 Ay, si no's tracta de pau».
- Tres quarts va estar batallant
y, quant lo veyem surtir,
a l' instant li vàrem dir:
–Com és que hi estesses tant?–
357 Ell va contestar plorant
y ab un gemegar etern:
–No'm veureu cap més hivern
ab vosaltres, tridentins,
pués aquells que hi ha allí dins
362 són dimoni de l' infern.
- Mentres lo malvat ant feya
que ha dictat lo professor,
de cara lo mortal suor
cap a la pitera'm queya.
367 Aquell refumut ant deya:
*«Cum reminiscar malorum
a te quandoque factorum,
necesse est, adolescens,
ut hodie vis mihi praesens
372 ad terrorem aliorum».*
- A l' instant se ha posat
a fer-me càrrechs severs
de malgastar-me ls diners
y no haber estudiat.
377 Me n'ha fet de haber anat
a l' hostal jugant a truch
junt ab tu, maleït Bruch.
Me n'ha fet de alsar la tassa,

368-372 És una construcció estranya, que he interpretat i traduït lliurement per: 'Com que recordaré alguna vegada les coses dolentes que has fet, és necessari, jove, que avui vulguis estar present davant meu per causar terror –per servir d'exemple– als altres'.

- també de una xicotassa,
382 fins de la clenxa que duch.
- Me n'ha fet, tu, botg Garrich,
de quant fèyam la sardana... –
Aquí la fatal campana
donà lo segon repich.
- 387 Abadal, ay pobre xich!,
surt plorant del lloch comú.
Corre, que ara-t toca a tu.
«No te espantes –li dihem–,
entra, entra que ja veyem
- 392 no nos ménjan pas ningú».
- Ara lo finat Badella
diu a la Mare de Déu:
«Gran Senyora, no-m deixeu
que estich posat en capella.
- 397 A Vós, matutina estrella,
si-ls exàmens me van bé,
prometo que resaré
quaranta parts de rosari
y lo sant escapulari
- 402 mentres visqui portaré».
- Abadal anà un poch llest,
la repulsa fou lleujera,
no obstant, quant surtí, més era

373-384 És normal que els examinadors reprenguessin durament en Badia perquè en aquests darrers versos confessa haver infringit unes quantes normes del seminari. Fem un cop d'ull al text d'aquestes normes que es va publicar al *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vich*, 127 (10 de setembre de 1858), pp. 121-122: 2) «[...] presentándose siempre todo alumno, sin excepción, con limpieza y aseo, y con el cabello peinado sin rizos ni afeite»; 5) «Como no sea justo, que los estudiantes pierdan el tiempo, defraudando las esperanzas de sus padres y familiares, y no cumplan con sus tareas propias de estudio [...]»; 6) «Prohibimos la asistencia a cualquiera clase de espectáculos y diversiones profanas, como bailes, comedias, máscaras y otras por ese estilo»; 7) «Del mismo modo les prohibimos toda clase de juegos de azar, de pelota, en los lugares públicos, y todos aquellos en los que se esponga alguna notable cantidad de dinero, o peligre la moralidad, como contrarios a la modestia y decoro que deben observar los jóvenes que se dedican a la carrera eclesiástica».

de l'altre món que de aquest.
 407 Tots li preguntàrem prest:
 –Què tal, què tal, com ha anat?
 –Germans, só sentenciat,
 y ja me han dit la sentència
 allí a la mia presència,
 412 y la tinch de ser salvat.

Entrí trist y massilent,
 lo mestre ab veu com de tro
 me ha dictat una oració
 que me ha anat fumudament.
 417 Era aquesta, la següent:
Cum vis, piger et ignarus,
dies hic est tibi amarus.
 Luego m tragué-l traduir,
 jo prompte m poso a llegir:
 422 *Joseph Butifari carus.*

Lo mestrot picà de peus
 y m digué: «Noy, quin llegir,
 molt més gust és lo sentir
 un gat quant fa garrameus.
 427 *Josephus*, diu, que no hi veus?,
 y l nom del mitg no dirà
Putifari, cap de pa!,
 ja te'n duràs bona S.
 432 Vamos, pren las parts de pressa
 y digas lo castellà!

Vamos!, fes anar las barras».

«*Josephus... Calus... Musol...*»

«Però endebant lo espanyol!»

418-419 'Perquè quan vols, peresós i ignorant, aquest dia és amarg per a tu'.

429 Tots els testimonis comenten el mateix error que l'estudiant: aquí, quan el professor corregeix l'error de l'estudiant, ha de dir - tal com he csmenat- Putifari, de manera que la traumàtica traducció seria 'Josep, l'estimat de Putifar'. Vegeu sobretot Gn 39,1-6, quan Josep -fill de Jacob- té el favor de Putifar, l'home de confiança del faraó.

430 S: de *suspensus*.

431 Les parts de l'oració, o sigui, les categories gramaticals.

«José... caló butifarras».
 437 Lo mestrot me ha dit: «Què xarras?»,
 però lo bon president
 diu: «Basta, perfectament,
 est tu bon estudiant,
 irònicament parlant,
 442 t'enportas sobresalient»—.

Aquesta narració
 luego que fou acabada,
 la campana altra vegada
 donà lo trist repicó.
 447 Badella ab devoció
 a l'instan fa en nom del Pare
 y diu: «Mare, mare, mare,
 Verge santa del Roser,
 ara que ho tinch menester,
 452 ampareu vostre confrare».

Torna senyar-se y v'a entrar.
 Bach corre cap a la bassa,
 Bruch li diu: —No hi estigas massa
 que jo també hi tinch de anar—.
 457 Carner se posa a plorar
 dihent: —Ay Mare de Déu!,
 tres ne tinch al davant meu
 y ara-m recordo de quant
 vaix fer un trench a Durant
 462 y una pelada al Toneu—.

Cudina també sumica
 y diu que ara se recorda
 que esclafà'l tarot a un guarda
 y li prengué una musica,
 467 y que a una noia xica

453 Hem de llegir 'va a entrar'.

466 Musica: el significat que convé al text no apareix als diccionaris; crec que s'ha d'interpretar en el sentit d'enrabiada, o sigui, que el guarda s'enfada perquè li han aixafat el barret.

que estava guardant los porchs,
 un dia cercant-li jochs
 li va esqueixar la caputxa,
 y a un noyet la catxutxa,
 472 y després els tirà rochs.

Roure se exclama: «Ay de mi!,
 tu tens la culpa, Vilar,
 si'l mestre ns vejé nadar
 en la bassa del molí,
 477 y tu fores causa, Pi,
 ensenyant-me aquellas prunas,
 de què'n robéssem algunas,
 acompanyat d'en Reixach,
 però ara, al cul del sach
 482 se trobaran las engrunas».

Pere Vigas plora tant
 perquè dilluns enganyà
 a un burot mitg castellà
 del portal de Sant Joan.
 487 Diu lo burot: –Estudiant,
qué traes sota'l capot?
 –*Què xarra aquell burinot?*
 –*Qué traes, pregunto yo?*
 –*Qué traigo?, traigo vi no.*
 492 *Lo entiendes, animalot?*

–*Vino traes?, a pagar.*
 –*Oh, burrico!, lo veremos.*
Antes de pagar probemos
si me podràs atrapar.
 497 *Burrico, vas a ganar–.*
 Lo burot, ple de quimera,
 ja te li pega al darrera,
 lo noy, fent una rialla,
 futg, y vòltan la muralla

471 Catxutxa: gorra, cobricap aplanat (DCVB).

472 Al ms. llegim «després'ls». És el mateix cas que al v. 231, aquest cop la forma literària hauria estat 'los'.

- 502 fins al prat de la riera.
 Lo noy aquí'l va esperar
 cridan: *–Burrico, has ganado–*.
 Contesta'l burot: *–Malvado!*
Trae el vino y a pagar–.
- 507 Lo noy diu: *–Qué tanto hablar
 de vino, vino y más vino.
 Más tonto eres que un pollino.
 Sabes lo que he dicho yo?*
He dicho: traigo vi no;
 512 *y así, marcha a tu destino–*.
- A encontrar al mestre anà
 lo burot ab gran despit
 y lo que era com lo dit
 li va pintar com la mà.
- 517 Ara, pués, Vigas està,
 ab moltíssima rahó,
 en tant gran aflicció,
 pués tem, pobre xicotet,
 que allí a examen de aqueix fet
 522 se li'n farà mensió.
- Verdaguer se desespera,
 y diu: «Ara me recordo
 que un dia vas cridar gordo
 al senyor metge Carrera.
- 527 Lo mestre anaba al derrera
 que se ho anaba escoltant.
 Ja ho vas pagar amargant
 pués me'n flocà vint-y-cinch,
 no obstant, ay!, quina por tinch
 532 que a exàmens me ho retrauran».
- Mentres plòran sas maldats

523-531 Faria gràcia imaginar-se a Jacint Verdaguer cridant 'gordo' a tot un senyor metge; malauradament no sabem a quin Verdaguer es referia en Valldoriola. Segons la llista del *BOEOV* que he citat anteriorment (n. 4), l'any 1860 no hi havia cap Verdaguer al curs d'en Valldoriola, però Verdaguer era un cognom força corrent a Vic, i en aquell any al seminari hi havia set Verdaguers, incloent-hi Jacint Verdaguer.

- ab dolor y pena gran,
la campana va tocan
que·ls crida a ser judicats.
537 Quant som tots examinats
–segons sé per experiència–,
encara ab impaciència
estam y ab gran desfici,
pués hem entrat a judici
542 y no sabem la sentència.
- Lo secretari, per fi,
surt ab una grossa llista
y llegeix, ay cosa trista!,
las sentèncias en llatí.
547 En eix moment regna allí
un cilenci sepulcral,
cada nota és un punyal
que lo cor de algun fereix.
Y de aqueix modo fineix
552 eix dia gran y fatal.

Fi